

Andrzej WASIAK

Powiat sądecki i czchowski wobec konfederacji barskiej w 1768 roku

Zawiązana w Barze 29 lutego 1768 roku konfederacja wysunęła hasła walki z Rosją, królem Stanisławem Poniatowskim, reformami sejmu konwokacyjnego, tolerancją religijną oraz stanęła na gruncie złotej wolności szlacheckiej. Konfederacja ta rozprzestrzeniła się po całej Polsce.

21 czerwca 1768 roku doszło do jej zawiązania w Krakowie, marszałkiem województwa krakowskiego został Michał Czarnocki, stolnik ziemi stężyckiej.¹ Tego samego dnia wydany został akt zawiązania konfederacji krakowskiej, w którym krakowianie całkowicie poparli program związku barskiego.²

Marszałek M. Czarnocki 21 czerwca 1768 roku wydał uniwersał, w którym wezwał powiat sądecki i czchowski do przystąpienia do konfederacji.³ We wspomnianym uniwersale czytamy: „Wszem wobec i komu o tym wiedzieć przynależy do wiadomości się podaje, iż dla upadającej wiary świętej rzymskiej katolickiej Województwo Krakowskie idąc wzorem konfederacji Barskiej podniosło konfederację, więc z woli tejże konfederacji uniwersałem niniejszym obwieszcza się i ogłasza Powiat Sądecki i Czchowski do tegoż województwa należący, ażeby ktokolwiek się zna być szlachcicem i katolikiem do wspólnej wiary i wolności przybywał obrony i też konfederacją czym będzie jego sposobność wzmacniał, a ktokolwiek by to obwieszczenie mniej zważał iżonego nie dopełniał, nieprzyjacielem Ojczyzny uznany będzie, który to uniwersał, aby prędzej do wiadomości doszedł, przez Parafie Powiatu tegoż, aby był odsyłany, to jest od tej Wsi, gdzie jest Kościół Farny, do drugiej Wsi, w której jest także Kościół Farny JMC Obywatele lub Ich Administratorowie, a gdzieby Folwarku nie było, Wójtowie

¹ W. Mączyński, *Dziennik zdarzeń w mieście Krakowie w czasie konfederacji barskiej*, wydał W. Konopczyński, Kraków 1911, s. 1. O zawiązaniu konfederacji krakowskiej pisze również: J. Krasicka, *Kraków i ziemia krakowska wobec konfederacji barskiej*, Kraków 1928, a także: W. Konopczyński, *Konfederacja barska*, Warszawa 1936, t. 1, s. 77 – 80.

² Akt zawiązania konfederacji województwa krakowskiego 21 czerwca 1768 wydany w Krakowie, Sz. Morawski, *Materiały do konfederacji barskiej r. 1767 – 1768*, Lwów 1851, s. 162 – 170.

³ Uniwersał marszałka województwa krakowskiego Michała Czarnockiego do powiatu sądeckiego i czchowskiego, Archiwum Państwowe w Krakowie, *Castrensia Sandecensia* (dalej AP Kr., *Castr. Sand.*), t. 182, s. 1698.

lub starsi z gromady po przeczytaniu zaraz odsyłać podług porządku Wsiów niżej wyrażonego, podpisawszy się tylko, iż ten uniwersał miał i kiedy odesłał, serio dopraszam się i zalecam”.⁴

W uniwersale tym wymienione były następujące parafie:⁵

Fara	Sandec Nowy	(Nowy Sącz)
Fara	Podegrodzie	
Fara	Stary Sandecz	(Stary Sącz)
Fara	Barcice	
Fara	Łączko	(Łączko)
Fara	Jazowsko	
Fara	Kamienica	
Fara	Czarny Potok	
Fara	Kanina	
Fara	Łukowica	
Fara	Pisarzowa	
Fara	Limanowa	
Fara	Słopnica	(Słopnice)
Fara	Łososina	
Fara	Przyszowa	
Fara	Męcina	
Fara	Chomranice	
Fara	Biegunice	(Biegonice)
Fara	Żelaźnikowa	
Fara	Nawojowa Górna	(Nawojowa)
Fara	Łubowa	(Łubowa)
Fara	Nowa Wola	(Nowa Wieś)
Fara	Królowa	
Fara	Mystków i Wola	(Mystków)
Fara	Ptaszkowa	
Fara	Grybów	
Fara	Krużłowa	
Fara	Mogilno	
Fara	Siedlec	(Siedlce)
Fara	Wielogłowy	
Fara	Bruśnik	
Fara	Kamionka	

⁴ Tamże.

⁵ Tamże.

Fara	Pałęsnica	(Paleśnica)
Fara	Lipnica	
Fara	Przedonica	(Przydonica)
Fara	Podole	
Fara	Zbyszyce	
Fara	Tągoborza	(Tęgoborze)
Fara	Jastrzębia	
Fara	Jakubkowice	
Fara	Jwkowa	(Iwkowa)
Fara	Tymowa	
Fara	Złotna	(Złotne)
Fara	Swirad alias Tropie	(Tropie)
Fara	Czechow	(Czchów)
Fara	Mesztyn	
Fara	Gwoździec	
Fara	Ujanowice	
Fara	Olszyny	
Fara	Woynicz	(Wojnicz)
Fara	Gnoynik	(Gnojnik)
Fara	Gosprzydowa	
Fara	Biesiadki	
Fara	Zakliczyn	
Fara	Brzozowa	
Fara	Krościenko	
Fara	Tylnianowa	
Fara	Szczawnica	
Fara	Sramowice	(Sromowice)
Fara	Maniowy	
Fara	Dębno Spiskie	
Fara	Nowy Targ	
Fara	Ostrówko	(Ostrowsko)
Fara	Łudziłmierz	(Ludźmierz)
Fara	Hartłowa	(Harkłowa)
Fara	Łopuszna	
Fara	Dębno	
Fara	Jadowniki	
Fara	Porąbka	
Fara	Chronów	
Fara	Piwniczna	

Fara	Woiakowa	(Wojakowa)
Fara	Korzenna	
Fara	Muszyna	
Fara	Tymbark	
Fara	Wilkowisko	
Fara	Dobra	
Fara	Skrzydlna	
Fara	Żegocina	
Fara	Zabroth	
Fara	Chełm	
Fara	Olchawa	
Fara	Wiśnicz	
Fara	Królowka	
Fara	Uszew	
Fara	Poremba	(Poręba)
Fara	Jasień	
Fara	Brzezek	(dziś Brzesko)
Fara	Szczepanów	
Fara	Brzeźnica	
Fara	Rzęzawa	(Rzezawa)
Fara	Cerekiew	
Fara	Krzyżanowice	
Fara	Bochnia	
Fara	Łapczyca	
Fara	Pogwizdów	
Fara	Sobolów	
Fara	Mikluszowice	
Fara	Szyk	
Fara	Noworybie	(Nowe Rybie)
Fara	Tamowa	(Tarnawa?)
Fara	Łapanów	
Fara	Trzciana	

Miasta

Bochnia	
Uście	
Brzesko Stare	(dziś Brzesko)
Woynicz	(Wojnicz)
Lipnica	
Czchów	

Sandecz Nowy	(Nowy Sącz)
Sandecz Stary	(Stary Sącz)
Ilmanowa	(Limanowa)
Zaklczyn	(Zakliczyn)
Tymbark	
Krościenko	
Piwniczna	
Tylicz	
Nowy Targ	
Muszyna	

W odpowiedzi na ten uniwersał powiat sądecki i czchowski zgłosiły swój akces do konfederacji. 30 czerwca 1768 roku w Piwnicznej doszło do uchwalenia aktu przystąpienia powiatu sądeckiego i czchowskiego do konfederacji. W akcie przystąpienia do związku barskiego czytamy: „Zapatrzywszy się na konfederację barską, halicką, lubelską, tudzież nasze (!) w województwie krakowskim uczynioną i podaną do akt grodzkich sądeckich, bieckich etc., animujących nas i zapraszających do zobopólności, ile będąc obciążeni konstytucyjami nowo wymyślnymi i agrawującymi wiarę świętą rzymską oraz zgubę Ojczyzny naszej i wolność przytłumione, wzięliśmy przed siebie to przedsięwzięcie, że lepiej przestać żyć aniżeli patrzeć na nadwężenie wiary świętej katolickiej rzymskiej tudzież widząc oczywistą zgubę Ojczyzny wolności. Uczyniliśmy związek na obronę wiary świętej katolickiej rzymskiej i wolności Ojczyzny naszej, której przodkowie nasi krwią nabywali i prawami obwarowali. Więc i my, znając się być teź Ojczyzny synami, czynimy ten nasz związek i konfederację stosując się do konfederacji barskiej, halickiej, lubelskiej i teraz następującej krakowskiej”.⁶

Rotmistrzem konfederacji powiatów sądeckiego został regent kancelarii województwa krakowskiego, Marcin Leszczyński.⁷ Do jego obowiązków jako rotmistrza należało wysyłanie raportów do marszałka i konsyliarzów, słuchanie i wypełnianie ordynansów i utrzymywanie wojska w „regularności”. Do pomocy Leszczyńskiemu dodano Andrzeja Jezierskiego. Zarówno Leszczyński, jak i Jezierski złożyli przysięgę na wierność konfederacji.⁸

W początkach lipca 1768 roku M. Leszczyński został wezwany wraz z konfederatami powiatu sądeckiego i czchowskiego do Krakowa. Celem tego spotkania było przygotowanie sił do obrony Krakowa. Pierwszy opór konfederatów krakowskich wspomaganych przez konfederatów powiatu sądeckiego i czchowskiego zakończył się niepowodzeniem. 17 sierpnia 1768 roku generał Piotr Apraksin stojący na czele wojsk rosyjskich zdobył Kraków.⁹ Marszałek M. Czarnocki dostał się do niewoli.

⁶ Dyspozycja między nami konfederującymi się z powiatu sądeckiego i czchowskiego w Piwnicy (!), die trigesime Junii millesimo septingentesimo sexagesimo octavo anno. AP Kr., Castr. Sand., t. 182, s. 1800 – 1804.

⁷ Tamże, s. 1818 – 1819.

⁸ Tamże, s. 1820.

⁹ Relacja o konfederacji krakowskiej 1768, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, k. 380 – 382.

Andrzej WASIAK

Administrative Districts of Sącz and Czchów and the Confederation of Bar in 1768

Summary

In his article, the author quotes fragments of the proclamation encouraging the administrative districts of Sącz and Czchów to join the Confederation of Bar.

The text is accompanied by an appropriate commentary.